

İkinci/Yabancı Dil Olarak Türkçenin Çevrim İçi Uzaktan Öğretiminde Öğretici Yeterliklerinin İncelenmesi¹

Oya ÖZGAT TATAN²

Gönderim Tarihi: 12.04.2022

Yayın Tarihi: 31.05.2023

Makale Türü: Tez Özeti

Öz

COVID-19 salgını sebebiyle eğitim kurumlarında yüz yüze eğitime ara verilmiş ve birçok uygulama, program ve web sitesinin kullanıldığı uzaktan öğretim platformları aracılığıyla öğrenim ve öğretim gerçekleştirmeye başlanmıştır. Bu bağlamda çevrim içi uzaktan öğretimde yüz yüze eğitimin gerektirdiği öğretici yeterliklerinden daha fazlasına ihtiyaç duyulmaktadır. Gelişen dünyaya ayak uydurmak ve bilişim teknolojisindeki gelişmeleri yakından takip etmek, eğitimdeki yenilikleri yakalayabilme ve eğitime uyarlayabilme açısından önem arz etmektedir. Bu kapsamda ikinci/yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlerin çevrim içi uzaktan öğretimde sahip olduğu yeterliklerin incelendiği yeterli sayıda çalışmaya rastlanılmamış ve çevrim içi uzaktan öğretim aracılığıyla ikinci/yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğretici yeterliklerini belirlemek çalışmamızın amacını oluşturmaktadır. Çalışmamızın öğretmenlerin mesleki gelişmelerine katkıda bulunacağı ve çevrim içi uzaktan öğretimde kalitenin ve verimliliğin artmasına yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Çalışmamızın örneklemini Türkiye'deki üniversiteler bünyesinde çevrim içi uzaktan öğretim platformları aracılığıyla ikinci/yabancı dil olarak Türkçe öğretimi veren kurumlarda görev alan öğretmenler oluşturmaktadır. Çalışmamızda belirlenen probleme cevap aramak amacıyla yöntem olarak vaka çalışması tercih edilmiştir. Çalışmamızda hem yurt içinde hem yurt dışında alanyazında yapılan çalışmalar incelenmiş ve Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanmış olan "Eğitimciler için Avrupa Dijital Yeterlik Çerçevesi" temel alınarak "Çevrim İçi Öğretici Yeterlikleri Ölçeği" ikinci/yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlere göre uyarlanarak anket çalışması hazırlanmıştır. Araştırmada toplanan veriler SPSS for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çevrim içi öğretici yeterlikleri ölçeğinden elde edilen ortalamalar incelendiğinde katılımcıların mesleki sorumluluk ve dijital kaynaklar alt boyutlarında çok yüksek düzeyde; öğretme ve öğrenme, değerlendirme, öğrencileri güçlendirme ve öğrencilerin dijital yeterliğini sağlama alt boyutlarında yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bulgulardan hareketle çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan öğretim, Çevrim içi uzaktan öğretim, İkinci/yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, Öğretici yeterlikleri, Çevrim içi öğretici yeterlikleri

¹ "Yabancı Dil Olarak Türkçenin Çevrim İçi Öğretiminde Öğretici Yeterlikleri" adlı doktora tezi çalışması kapsamında üretilmiştir.

² **Sorumlu Yazar:** Oya Özgat Tatan, Dr., MEB, Türkiye, filolog_02@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3493-1765

Examining the Competencies of Instructors Teaching Turkish as a Second/Foreign Language via Online Distance Education Platforms

Abstract

Face-to-face education was suspended in educational institutions due to the COVID-19 pandemic and learning and teaching began to take place via distance education platforms, where many applications, programs and websites are used. In this context, more instructor's competencies required by face-to-face education is needed in online distance education. Keeping up with the developing world and closely following the developments in information technology are important to catch up with the innovations in education and adapting it to education. In this context, there have not been enough studies examining the competences of instructors who teach Turkish as a second/foreign language in online distance education. The aim of our research is to determine the competences of instructors in teaching Turkish as a second/foreign language via online distance education. It is thought that our study will contribute to the professional development of the instructors and help to increase the quality and productivity in online distance education. The sample of our research consists of instructors working in institutions who teach Turkish as a second/foreign language via online distance education platforms within universities in Turkey. Case study was preferred as a method in order to find an answer to the problem determined in our research. In our study, both domestic and international studies in the literature were examined and a questionnaire was based on the "European Framework for the Digital Competence of Educators" prepared by the European Commission and by adapting the "Online Instructors' Competence Scale" to the instructors teaching Turkish as a second/foreign language. The data collected in the research were analyzed with the help of SPSS for Windows 22.0 program. When the averages obtained from the online instructors' competencies scale are examined, the instructors' professional engagement and digital resources are at very high level and teaching and learning, assessment, empowering learners and facilitating learners' digital competence are at high level. In our study, it is thought that by determining the competencies of the instructors who teach Turkish as a second/foreign language via online distance education, they will contribute to their professional development and help increase the quality and productivity in online distance education. Various suggestions based on the findings were made.

Key Words: Distance education, Online distance education, Teaching Turkish as a second/foreign language, Instructors competencies, Online instructor competencies

Giriş

Günümüzde teknolojinin hızlı gelişimi eğitim, sağlık, ekonomi gibi birçok alanı etkilemekte ve teknoloji, hayatımızın vazgeçilmez bir unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Genelde eğitimde, özeld e ikinci/yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde teknoloji kullanımı ve teknolojinin öğretime entegre edilmesi hem öğreticinin hem de öğrencinin yeterliklerini geliştirme ihtiyacı doğurmaktadır. Teknolojinin öğrencilerde soyut kavramları somutlaştırma, eleştirel düşünme, problem çözme, kavramlar arasında anlamlı bütünlük oluşturma gibi birçok beceriyi geliştirmesi beklenirken, öğrencilerin yüz yüze eğitimdeki yeterliklerinin yanı sıra çevrim içi uzaktan öğretimde yeni yeterliklere, becerilere ve rollere sahip olması beklenmektedir. Öğreticiler ve öğrenciler teknolojik gelişmelere ayak uydurmalı, bilgilerini güncellemeli ve kendilerini geliştirmelidirler.

Yaşanan teknolojik gelişmeler ve 2019 yılında ortaya çıkan COVID-19 salgını, eğitimde uzaktan öğretimi zorunlu hale getirmiştir. Uzaktan öğretimde öğrencilerden yüz yüze eğitimde gerekli olan yeterliklerin yanı sıra çevrim içi öğretici yeterliklere sahip olmaları beklenmektedir. Öğreticiler, teknolojiye hâkim olmalı, iyi düzeyde bilgisayar kullanabilmeli ve uzaktan öğretim platformlarını ihtiyaçlara ve kazanımlara göre belirleyebilmelidir. Casanova ve diğerleri (2009, s. 5), çevrim içi öğretici yeterliklerini, öğretim materyallerini ve ders müfredatını geliştirebilen, farklı öğrenme stratejilerini yönetebilen, dersi değerlendirme yeteneğine sahip, alanında uzman ve bilgi sahibi olan, yeni yeterlikler ve beceriler edinmeye istekli, organizasyon becerisine sahip, idari işleri yürütebilen, öğrenme ortamlarını ve öğretim materyallerini geliştirebilen, düzenleyebilen ve seçebilen, iletişimi

kuvvetli ve sosyal yönü gelişmiş olarak sıralamaktadırlar. Bu yeterliklerin yanı sıra Bawane ve Spector (2009, s. 390) öğretmenlerin etkili iletişim kurabilme, öğrencilerin motivasyonunu sağlayabilme, öğrenme ortamı oluşturabilme, bireysel ve grup performansını takip edebilme, zamanı ve dersi iyi yönetebilme, öğretim materyallerini geliştirebilme, öğrenci ihtiyaçlarına göre rehberlik sağlayabilme gibi yeterliklere sahip olması gerektiğini dile getirmektedirler. Öğreticilerin yüz yüze eğitimdeki yeterliklerden farklı olarak teknoloji bilgisine, teknolojik içerik bilgisine, teknolojik pedagojik bilgisine ve teknolojik pedagojik alan bilgisine hâkim olmaları gerekmektedir. Mishra ve Koehler (2008, s. 3-10) öğretmenlerin çevrim içi uzaktan öğretimde sahip olması gereken yeterlikleri şu şekilde ifade etmektedirler:

Teknoloji bilgisi: Değişen teknolojiler hakkında güncel bilgiye sahip olmalıdırlar.

İçerik bilgisi: Alan bilgisine hâkim olmalı ve kavram ve teorileri bilmelidirler.

Pedagojik bilgi: Sınıf yönetimi, ders planı geliştirme ve öğrenci değerlendirmesiyle ilgili genel bilgi sahibi olmalıdırlar.

Pedagojik alan bilgisi: İçerik ve pedagoji arasındaki ilişkiye hâkim olmalı ve uygulayabilmelidirler.

Teknolojik içerik bilgisi: Teknoloji ve içeriğin birbirini nasıl etkilediğini ve sınırlandırdığını anlayarak uygulamalıdır.

Teknolojik pedagojik bilgi: Belirli teknolojiler kullanıldığında öğretme ve öğrenmenin nasıl değiştiğini anlamalıdır.

Teknolojik pedagojik alan bilgisi (TPAB): Teknolojiyi, içeriği ve pedagojiyi birbirleriyle nasıl etkileşime girdiğini ortaya çıkaran bilgiye sahip olmalıdırlar.

Çevrim içi öğretici yeterliklerini hem ulusal hem de uluslararası düzeye çıkarmak amacıyla yeterlikler çerçevesi hazırlanmıştır. Bu çerçeveler öğretmenlerin ihtiyaçlarını belirlemekte ve kendilerini geliştirmelerine rehberlik etmektedir. MEB tarafından öğretmenlerin dijital yeterliklerini geliştirmeleri amacıyla alanyazındaki çeşitli kaynaklar derlenerek “Dijital Okuryazarlık Kılavuz Kitabı”nda “Dijital Okuryazarlık Yeterlik Çerçevesi” hazırlanmıştır. Bu çerçeve kapsamında temel teknoloji okuryazarlığı, bilgi ve veri okuryazarlığı, iletişim ve iş birliği, internet okuryazarlığı becerileri, dijital içerik oluşturma, güvenlik ve problem çözme başlıkları altında birçok kazanım bulunmaktadır (TEDMEM, 2021). Ayrıca UNESCO tarafından öğretmenlere ve öğretmen adayları için “Öğretmenlere Yönelik Bilgi ve İletişim Teknolojileri Yetkinlik Çerçevesi” hazırlanmıştır. Bunların yanı sıra araştırmamızın temelini oluşturan ve Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan Eğitimciler için Avrupa Dijital Yeterlik Çerçevesi (European Framework for the Digital Competence of Educators) hazırlanmıştır. Bu çerçeve kapsamında çevrim içi öğretici yeterliklerine aşağıda yer verilmiştir (Redecker, 2017).

Mesleki sorumluluk: Meslektaşlarıyla, öğrencileriyle ve velileriyle kurumsal olarak iletişime geçebilmek, meslektaşlarıyla işbirliği içinde olabilmek, yansıtıcı uygulama aracını kullanabilmek ve sürekli dijital mesleki gelişim gösterebilmek.

Dijital kaynaklar: Dijital kaynak seçimi yapabilmek, dijital kaynak oluşturabilmek ve değiştirmek, dijital kaynakları yönetebilmek, koruyabilmek ve paylaşabilmek.

Öğretme ve öğrenme: Rehberlik edebilmek, işbirlikçi öğrenmeye teşvik edebilmek ve bireysel öğrenmeyi destekleyebilmek.

Değerlendirme: Değerlendirme stratejilerini geliştirebilmek, verileri analiz edebilmek, geri bildirim ve planlama yapabilmek.

Öğrencileri güçlendirme: Öğrencilerin erişilebilirliğini sağlayabilmek ve onları dâhil edebilmek, öğrenciler arasındaki farklılığı kabul edebilmek, öğrenimi bireyselleştirebilmek ve öğrencilerin aktif katılımını sağlayabilmek.

Öğrencilerin dijital yeterliğini sağlama: Öğrencilerin bilgi ve medya okuryazarlığını arttırabilmek, dijital iletişim ve işbirliğini gerçekleştirebilmek, dijital içerik oluşturmalarına ve dijital problem çözmeleri konusunda yardımcı olabilmek.

Bu açıklamalardan yola çıkarak çevrim içi öğretici yeterliklerinin birbirine benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Dün öğretmenlerin kendi alan bilgilerine hâkim olmaları ve pedagojik bilgilere önem vermeleri beklenen bir durumken, bugünse bu yeterliklerin yanı sıra çevrim içi uzaktan öğretimde yaşanan gelişmeler ve teknolojik araçların sık kullanımı sebebiyle öğretmenlerden teknolojiyi eğitime uyarlaması beklenmektedir. Böylelikle öğretim daha verimli, kalıcı ve motive edici niteliğe sahip olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın amacı ve önemi

Bu çalışmada “Öğreticilerin mesleki sorumluluk, dijital kaynaklar, öğretme ve öğrenme, değerlendirme, öğrencileri güçlendirme ve öğrencilerin dijital yeterliğini sağlama yeterlikleri hangi seviyededir?” sorusuyla çevrim içi uzaktan öğretim aracılığıyla ikinci/yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğretici yeterliklerini belirlemek çalışmamızın amacını oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda öğretmenlerin yeterliklerinin belirlenmesi ülkemizde çevrim içi uzaktan öğretimin niteliğinin artması için önemli bir aşama olarak değerlendirilebilir. Ayrıca bundan sonra yapılacak olan araştırmalara kaynak olması açısından da fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini ikinci/yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde görev alan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 2020-2021 eğitim-öğretim döneminde Türkiye’deki üniversiteler bünyesinde çevrim içi uzaktan öğretim platformları aracılığıyla ikinci/yabancı dil olarak Türkçe öğretilen merkezlerde görev alan öğretmenler oluşturmaktadır. Aşağıdaki Tablo 1’de çalışmamıza katılan katılımcıların çalıştıkları kurumlara yer verilmiştir.

Tablo 1. Öğreticilerin Görev Aldıkları Üniversiteler

	<i>Katılımcı Sayısı</i>
Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi	1
Adnan Menderes Üniversitesi	1
Afyon Kocatepe Üniversitesi	1
Altınbaş Üniversitesi	1
Ankara Üniversitesi Tömer (Bursa)-Meb Pktes Projesi	1
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	2
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	4
Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi	1
Beykent Üniversitesi	1
Bursa Uludağ Üniversitesi	1
Cumhuriyet Üniversitesi	1
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	3
Çankırı Karatekin Üniversitesi	1
Dicle Üniversitesi	1
Dokuz Eylül Üniversitesi	2

Erciyes Üniversitesi	1
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	2
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi	5
Gazi Üniversitesi	2
Gaziantep Üniversitesi	3
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	2
Giresun Üniversitesi	1
Hacettepe Üniversitesi	3
Hitit Üniversitesi	1
Iğdır Üniversitesi	1
Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	1
İbn Haldun Üniversitesi	1
İnönü Üniversitesi	1
İstanbul Medeniyet Üniversitesi	2
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	2
Kastamonu Üniversitesi	7
Kilis 7 Aralık Üniversitesi	1
Malatya Turgut Özal Üniversitesi	3
Mersin Üniversitesi	1
Necmettin Erbakan Üniversitesi	2
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	4
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	1
Sakarya Üniversitesi	2
Selçuk Üniversitesi	2
Sinop Üniversitesi	1
Uşak Üniversitesi	1
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	1
Yalova Üniversitesi	1
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	1
Toplam	77

Aşağıdaki Tablo 2'de araştırmamıza katılan katılımcıların kişisel bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 2. *Kişisel Bilgiler*

		<i>f</i>	<i>%</i>
Cinsiyet	Kadın	39	50,6
	Erkek	38	49,4
Yaş	26-30 yaş arası	14	18,2
	31-35 yaş arası	32	41,6
	36-40 yaş arası	19	24,7
	41 yaş ve üstü	12	15,6
Öğreticilik Deneyimi	0-6 yıl	26	33,8
	7-9 yıl	23	29,9
	10-15 yıl	14	18,2
	16 yıl ve daha fazla	14	18,2
Çevrim İçi Uzaktan Öğretimle İlgili Kurs, Seminer, Hizmet İçi Eğitim vb. Alma Durumu	Evet	37	48,1
	Hayır	40	51,9
Çevrim İçi Uzaktan Öğretimde Ders Verme Deneyim Süresi	2 yıl ve daha az	61	79,2
	3 yıl ve daha fazla	16	20,8

Kullanılan Bilişim Teknoloji Araçları	Akıllı Telefon	63	27,3
	Dizüstü Bilgisayar	75	32,5
Tablet	29	12,6	
Masaüstü Bilgisayar	54	23,4	
Diğer	10	4,3	

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan 77 katılımcının 39 kadın katılımcı sayısı ile %50,6'sını, 38 erkek katılımcı sayısı ile %49,4'ünü oluşturduğu; katılımcıların %18,2'sinin 26-30 yaş aralığında, %41,6'sının 31-35 yaş aralığında, %24,7'sinin 36-40 yaş aralığında ve %15,6'sının 41 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir. Katılımcıların %33,8'inin 0-6 yıl, %29,9'unun 7-9 yıl, %18,2'nin 10-15 yıl, %18,2'nin ise 16 yıl ve daha fazla öğreticilik deneyimine sahip oldukları; katılımcıların %48,1'inin çevrim içi uzaktan öğretimle ilgili kurs, seminer, hizmet içi eğitim vb. almadığı ve %51,9'unun çevrim içi uzaktan öğretimle ilgili kurs, seminer, hizmet içi eğitim vb. aldığı tespit edilmiştir. Katılımcıların %79,2'sinin çevrim içi uzaktan öğretimde ders verme deneyiminin 2 yıl ve daha az ve %20,8'inin çevrim içi uzaktan öğretimde ders verme deneyiminin 3 yıl ve daha fazla olduğu görülmektedir. Katılımcıların %27,3'ü çevrim içi uzaktan öğretimde kullanılan bilişim teknoloji araçlarından akıllı telefonu, %32,5'i dizüstü bilgisayarı, %12,6'sı tableti, %23,4'ü masaüstü bilgisayarı ve %4,3'ü diğer bilişim teknoloji araçlarını kullandıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Yurt içinde ve yurt dışında alanyazında yapılan çalışmalar incelenerek hazırlanan anketin birinci bölümünde kimliği ortaya çıkarmayan ama genel olarak katılımcıların profilini betimlememizi sağlayacak çeşitli kişisel sorulara yer verilmiştir. Ayrıca çalışmamızın temelini oluşturan ve Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanmış Eğitimciler için Avrupa Dijital Yeterlik Çerçevesi incelenerek "Çevrim İçi Öğretici Yeterlikleri Ölçeği" hazırlanmış ve ikinci/yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde görev alan öğretmenlere göre uyarlanmıştır. Anket çalışmamız öğretmenlerin dijital yeterliğini değerlendiren mesleki sorumluluk, dijital kaynaklar, öğretme ve öğrenme, değerlendirme, öğrencileri güçlendirme ve öğrencilerin dijital yeterliğini sağlama olmak üzere 6 bölüm ve 22 maddeden oluşmaktadır. Anketi uygulamadan önce "Anket Taslak Formu" hazırlanmış ve iki alan uzmanından görüş almak amacıyla "Uzman Değerlendirme Formu" hazırlanarak e-posta yoluyla gönderilmiştir. Alan uzmanlarından görüş aldıktan sonra ankette gerekli değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca anket çalışmamızın güvenilirlik ve geçerliliğini sağlamak ve zaman ihtiyacını belirlemek amacıyla ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulamaya katılanlar katılımcıların anket sonuçları değerlendirme dışında tutulmuştur.

Verilerin Toplama Süreci

Anket tekrar düzenlenerek Google formda hazırlanmış ve yaklaşık 500 öğreticiye e-posta gönderilmiştir. Bununla birlikte telefonla görüşülerek ve sosyal medya ve WhatsApp gruplarına ulaşılarak link paylaşımı gerçekleştirilmiş ve öğretmenler tarafından doldurulması istenmiştir. Katılımcılardan gelen cevaplar bulgular bölümünde analiz edilerek önerilerde bulunulmuştur.

Verilerin Analizi

Anket uygulaması başarıyla tamamlandıktan sonra birinci bölümde yer alan kişisel bilgiler ve ikinci bölümde yer alan çevrim içi öğretici yeterlikleri ölçeğinin uygun doldurulup doldurulmadığı kontrol edilmiştir. Bu kontrol sonucunda daha önceden belirlenmiş kriterlere uymayan 10 katılımcının doldurmuş olduğu anket değerlendirme dışı bırakılmıştır. Değerlendirilen 77 katılımcıdan elde edilen veriler elektronik ortama aktarılmıştır. Verilerin girişi SPSS for Windows 22.0 istatistik programı ile analiz edilmiştir. Bu analiz sürecinde araştırmada toplanan kişisel bilgiler frekans ve yüzde kullanılarak bulgulara ulaşılmıştır. Çevrim içi öğretici yeterlikleri ölçeğinin

öğretici yeterliklerine göre betimsel değerlendirilmesinde ise frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın amacı doğrultusunda sorulan “Öğreticilerin mesleki sorumluluk, dijital kaynaklar, öğretme ve öğrenme, değerlendirme, öğrencileri güçlendirme ve öğrencilerin dijital yeterliğini sağlama yeterlikleri hangi seviyededir?” sorusunun analiz sonuçlarına Tablo 3 ve Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 3. Çevrim İçi Öğretici Yeterliklerine Ait Genel Betimsel İstatistikler

Alt Boyutlar	N	Minimum	Maksimum	X	Ss
Mesleki Sorumluluk	77	2,75	5,00	4,28	0,51
Dijital Kaynaklar	77	3,00	5,00	4,27	0,48
Öğretme ve Öğrenme	77	2,25	5,00	3,90	0,62
Değerlendirme	77	2,00	5,00	3,94	0,67
Öğrencileri Güçlendirme	77	2,00	5,00	4,07	0,59
Öğrencilerin Dijital Yeterliğini Sağlama	77	1,60	5,00	3,80	0,67

Çevrim içi öğretici yeterlikleri ölçeğinin mesleki sorumluluk, dijital kaynaklar, öğretme ve öğrenme, değerlendirme, öğrencileri güçlendirme ve öğrencilerin dijital yeterliğini sağlama alt boyutlarına ve genel yeterliğe ait puanların sırasıyla 2,75-5,00; 3,00-5,00; 2,25-5,00; 2,00-5,00; 2,00-5,00 ve 1,60-5,00 aralığında değiştiği görülmüştür. Çevrim içi öğretici yeterlikleri ölçeğinin mesleki sorumluluk, dijital kaynaklar, öğretme ve öğrenme, değerlendirme, öğrencileri güçlendirme ve öğrencilerin dijital yeterliğini sağlama alt boyutlarına ve genel yeterliğe verilen puanların ortalaması sırasıyla $4,28 \pm 0,51$; $4,27 \pm 0,48$; $3,90 \pm 0,62$; $3,94 \pm 0,67$; $4,07 \pm 0,59$; $3,80 \pm 0,67$ ve $4,03 \pm 0,46$ olarak hesaplanmıştır. Elde edilen ortalamalar dikkate alındığında, öğretmenlerin çevrim içi öğretici yeterliklerinin mesleki sorumluluk ve dijital kaynaklar alt boyutlarında *çok yüksek düzeyde*; öğretme ve öğrenme, değerlendirme, öğrencileri güçlendirme ve öğrencilerin dijital yeterliğini sağlama alt boyutlarında *yüksek düzeyde* olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Çevrim İçi Öğretici Yeterlikleri Alt Boyutlarına Ait Betimsel İstatistikler

Çevrim İçi Öğretici Yeterlikleri		f	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Genellikle	Her Zaman	X	Ss
Mesleki Sorumluluk	1. Öğretim ve öğrenimde dijital teknoloji becerimi nasıl geliştirebileceğimi biliyorum.	f -	-	7	52	18		4,14	0,56
		% -	-	9,1	67,5	23,4			
	2. Çalıştığım kurumdaki ve kurum dışındaki meslektaşlarımla işbirliği yapmak ve bilgi ve deneyimleri paylaşmak için dijital teknolojileri kullanırım.	f -	-	17	24	36		4,25	0,80
		% -	-	22,1	31,2	46,8			
	3. Öğrenciler, öğretmenler, veliler veya üçüncü şahıslarla kurumsal iletişimi sağlamak için e-posta, Facebook, WhatsApp, Skype ve Telegram gibi dijital teknolojilerden faydalanırım.	f -	1	3	22	51		4,60	0,63
	% -	1,3	3,9	28,6	66,2				
Dijital Kaynaklar	4. Çevrim içi kurslar, ücretsiz kitlesel çevrim içi açık kurslar, web seminerleri ve sanal konferanslar gibi çevrim içi eğitim fırsatlarını değerlendiririm.	f -	2	14	33	28		4,13	0,80
		% -	2,6	18,2	42,9	36,4			
	5. Dijital kaynakları seçerken özel öğrenme hedefini, bağlamı, pedagojik yaklaşımı ve öğrenci grubunu dikkate alırım.	f -	1	4	45	27		4,27	0,62
		% -	1,3	5,2	58,4	35,1			
	6. Sunum, dijital çalışma sayfaları, video, blog ve çevrim içi/ dijital sınavlar gibi mevcut olan kaynakları ihtiyaçlarıma göre uyarlayarak kendi dijital kaynaklarımı oluştururum.	f -	2	13	35	27		4,13	0,78
	% -	2,6	16,9	45,5	35,1				
Öğretme ve Öğrenme	7. Sınav, öğrenci notları ve kişisel veriler gibi önemli bilgileri dijital ortamda muhafaza ederim.	f -	3	4	28	42		4,42	0,77
		% -	3,9	5,2	36,4	54,5			
	8. Öğretimin verimini artırmak için dijital cihazları ve kaynakları nasıl, ne zaman ve neden kullanacağımı planlarım.	f -	-	5	38	34		4,38	0,61
		% -	-	6,5	49,4	44,2			
	9. Çevrim içi ortamlarda öğrencilerin etkinliklerini ve etkileşimlerini takip ederim.	f -	3	11	38	25		4,10	0,79
	% -	3,9	14,3	49,4	32,5				
Öğretme ve Öğrenme	10. Öğrenciler gruplar halinde çalışırken dijital teknolojileri kullanmalarını sağlarım.	f 1	5	14	42	15		3,84	0,86
		% 1,3	6,5	18,2	54,5	19,5			
Öğretme ve Öğrenme	11. Öğrencilerin öğrenme süreçlerini kendi kendilerini izlemelerine olanak sağlamak için e-portfolyoyu, öz değerlendirme için sınav veya anket gibi dijital teknolojileri kullanırım.	f 5	14	25	20	13		3,29	1,15
		% 6,5	18,2	32,5	26,0	16,9			

Değerlendirme	12. Öğrencilerin gelişimini izlemek için çeşitli dijital değerlendirme formatlarını kullanırım.	f	1	7	27	31	11	3,57	0,89
		%	1,3	9,1	35,1	40,3	14,3		
	13. Ek desteğe ihtiyaç duyan öğrencileri zamanında belirlemek için elimdeki tüm bilgileri değerlendiririm.	f	-	2	11	38	26	4,14	0,76
		%	-	2,6	14,3	49,4	33,8		
	14. Geri bildirim sağlamak ve öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını anlamalarına yardımcı olmak için dijital teknolojileri kullanırım.	f	-	4	11	35	27	4,10	0,84
		%	-	5,2	14,3	45,5	35,1		
Öğrencileri Güçlendirme	15. Öğrenciler için dijital ödevler oluşturduğumda dijital cihazlara ve kaynaklara eşit erişimi ve dijital beceri eksikliği gibi olası dijital sorunları dikkate alırım.	f	-	2	12	42	21	4,06	0,73
		%	-	2,6	15,6	54,5	27,3		
	16. Kişiselleştirilmiş öğrenim fırsatları sunarak öğrencilerin bireysel öğrenme ihtiyaçlarına, tercihlerine ve ilgi alanlarına hitap etmek amacıyla dijital teknolojileri kullanırım.	f	-	7	18	38	14	3,77	0,86
		%	-	9,1	23,4	49,4	18,2		
	17. Öğrencilerin derse aktif katılımını sağlamak için video, animasyon, oyun veya elektronik çalışma kâğıtları gibi dijital teknolojileri kullanırım.	f	1	-	8	28	40	4,38	0,78
		%	1,3	-	10,4	36,4	51,9		
Öğrencilerin Dijital Yeterliğini Sağlama	18. Öğrencilerin dijital ortamlarda bilgi ve kaynak bulmalarına ve bunların güvenilirliğini değerlendirmelerine yardımcı olurum.	f	-	5	11	39	22	4,01	0,83
		%	-	6,5	14,3	50,6	28,6		
	19. Öğrencilerin birbirleriyle veya eğitim ortamı dışında bir hedef kitleyle iletişim kurması için onlara dijital araçları kullanmalarını gerektiren ödevler veririm.	f	2	10	17	36	12	3,60	0,99
		%	2,6	13,0	22,1	46,8	15,6		
	20. Öğrencilere video, ses, fotoğraf, dijital sunum veya blog gibi dijital içerik oluşturmalarını gerektiren ödevler veririm.	f	1	7	29	30	10	3,53	0,88
		%	1,3	9,1	37,7	39,0	13,0		
21. Öğrencilerin dijital teknolojileri güvenli ve sorumlu bir şekilde nasıl kullanmaları gerektiği konusunda bilgilendiririm.	f	2	2	19	36	18	3,86	0,90	
	%	2,6	2,6	24,7	46,8	23,4			

22. Somut sorunları çözmek için dijital teknolojileri yaratıcı bir şekilde kullanmaları için öğrencileri teşvik ederim.	f	1	2	15	38	21	3,99	0,83
	%	1,3	2,6	19,5	49,4	27,3		

Mesleki sorumluluk alt boyutuna bakıldığında katılımcılar “Öğretim ve öğrenimde dijital teknoloji becerimi nasıl geliştirebileceğimi biliyorum.” ve “Çevrim içi kurslar, ücretsiz kitlesel çevrim içi açık kurslar, web seminerleri ve sanal konferanslar gibi çevrim içi eğitim fırsatlarını değerlendiririm.” ifadelerine “Genellikle” cevabını vermişlerdir. Ayrıca katılımcılar tarafından “Çalıştığım kurumdaki ve kurum dışındaki meslektaşarımla iş birliği yapmak ve bilgi ve deneyimleri paylaşmak için dijital teknolojileri kullanırım.” ve “Öğrenciler, öğretmenler, veliler veya üçüncü şahıslarla kurumsal iletişimi sağlamak için e-posta, Facebook, WhatsApp, Skype ve Telegram gibi dijital teknolojilerden faydalanırım.” ifadelerine “Her Zaman” cevabı verildiği tespit edilmiştir. Mesleki sorumluluk alt boyutları arasında en dikkat çekici sonuca bakıldığında “Öğrenciler, öğretmenler, veliler veya üçüncü şahıslarla kurumsal iletişimi sağlamak için e-posta, Facebook, WhatsApp, Skype ve Telegram gibi dijital teknolojilerden faydalanırım.” ifadesi en yüksek ortalamaya ($X=4,60$) sahiptir. Yüz yüze iletişimin imkânsız hale geldiği uzaktan öğretim sürecinde ikinci/yabancı dil öğrenen katılımcıların çoğunluğu kurumsal iletişimi sağlamak için iletişim yolu olarak e-posta, Facebook, WhatsApp, Skype ve Telegram gibi uygulamalar kullanmaktadırlar. Böylelikle uzaktan öğretim sürecinde iletişimin sağlandığını ve bilgi akışının olduğunu dile getirmek mümkündür.

Katılımcılar, dijital kaynaklar alt boyutundaki “Dijital kaynakları seçerken özel öğrenme hedefini, bağlamı, pedagojik yaklaşımı ve öğrenci grubunu dikkate alırım.” ve “Sunum, dijital çalışma sayfaları, video, blog ve çevrim içi/dijital sınavlar gibi mevcut olan kaynakları ihtiyaçlarıma göre uyarlayarak kendi dijital kaynaklarımı oluştururum.” ifadelerine “Genellikle” cevabını vermişlerdir. “Sınav, öğrenci notları ve kişisel veriler gibi önemli bilgileri dijital ortamda muhafaza ederim.” ifadesine ise katılımcılar tarafından “Her Zaman” cevabı verilmiştir. Bu alt boyutta en dikkat çeken “Sınav, öğrenci notları ve kişisel veriler gibi önemli bilgileri dijital ortamda muhafaza ederim.” ifadesinin en yüksek ortalamaya ($X=4,42$) sahip olmasıdır. Katılımcıların önemli bilgileri dijital ortamda muhafaza etmenin üst düzey bir beceri gerektirmediği ve bu yüzden ortalamının yüksek olmasını olağan bir durum olarak değerlendirebiliriz.

Öğretme ve öğrenme alt boyutuna ait betimsel istatistikler incelendiğinde “Öğretimin verimini artırmak için dijital cihazları ve kaynakları nasıl, ne zaman ve neden kullanacağımı planlarım.”, “Çevrim içi ortamlarda öğrencilerin etkinliklerini ve etkileşimlerini takip ederim.” ve “Öğrenciler gruplar halinde çalışırken dijital teknolojileri kullanmalarını sağlarım.” ifadelerine “Genellikle” cevabının verildiği tespit edilmiştir. “Öğrencilerin öğrenme süreçlerini kendi kendilerini izlemelerine olanak sağlamak için e-portfolyoyu, öz değerlendirme için sınav veya anket gibi dijital teknolojileri kullanırım.” ifadesine ise “Bazen” cevabı verilmiştir. Bu ifade de en düşük ortalamının ($X=3,29$) görülmesi çevrim içi uzaktan öğretimde öğrenme sürecini değerlendirmede kullanılabilecek araçlara orta düzeyde hâkim olduklarının bir göstergesidir çünkü çevrim içi uzaktan öğretimde kullanılan araçlar ile yüz yüze eğitimde kullanılan araçlar arasında farklılık vardır.

Katılımcıların değerlendirme alt boyutundaki “Öğrencilerin gelişimini izlemek için çeşitli dijital değerlendirme formatlarını kullanırım.”, “Ek desteğe ihtiyaç duyan öğrencileri zamanında belirlemek için elimdeki tüm bilgileri değerlendiririm.” ve “Geri bildirim sağlamak ve öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını anlamalarına yardımcı olmak için dijital teknolojileri kullanırım.” ifadelerine “Genellikle” cevabını verdikleri görülmüştür. “Öğrencilerin gelişimini izlemek için çeşitli dijital

değerlendirme formatlarını kullanırım.” ifadesinin ise en düşük ortalamaya ($X=3,57$) sahip olduğu ve yukarıda bahsedilen öğretme ve öğrenme alt boyutuna ilişkin benzer bir analiz bulgusunu değerlendirme alt boyutunda da görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle dijital değerlendirme ile ilgili katılımcıların yeterli düzeyde bilgiye sahip olmadıklarını söyleyebiliriz.

Katılımcıların çoğunluğunun öğrencileri güçlendirme alt boyutundaki “Öğrenciler için dijital ödevler oluşturduğumda dijital cihazlara ve kaynaklara eşit erişimi ve dijital beceri eksikliği gibi olası dijital sorunları dikkate alırım.” ve “Kişiselleştirilmiş öğrenim fırsatları sunarak öğrencilerin bireysel öğrenme ihtiyaçlarına, tercihlerine ve ilgi alanlarına hitap etmek amacıyla dijital teknolojileri kullanırım.” ifadelerine “Genellikle” cevabını verdikleri görülmüştür. “Öğrencilerin derse aktif katılımını sağlamak için video, animasyon, oyun veya elektronik çalışma kâğıtları gibi dijital teknolojileri kullanırım.” ifadesine ise “Her Zaman” cevabını verdikleri tespit edilmiştir. Bu ifadenin en yüksek ortalamaya ($X=4,38$) sahip olduğu ve çevrim içi uzaktan öğretimde ders veren katılımcıların dijital materyal üretmekten ziyade hazır dijital materyal kullanımını tercih ettikleri görülmektedir. Özellikle oyun ve elektronik çalışma kâğıtları gibi hazır dijital materyaller öğrenimi ve öğretimi eğlenceli ve ekran başında oturan öğrencileri ise aktif hale getirdiğini ifade edebiliriz.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun öğrencilerin dijital yeterliğini sağlama alt boyutunda yer alan “Öğrencilerin dijital ortamlarda bilgi ve kaynak bulmalarına ve bunların güvenilirliğini değerlendirmelerine yardımcı olurum.”, “Öğrencilerin birbirleriyle veya eğitim ortamı dışında bir hedef kitleyle iletişim kurması için onlara dijital araçları kullanmalarını gerektiren ödevler veririm.”, “Öğrencilere video, ses, fotoğraf, dijital sunum veya blog gibi dijital içerik oluşturmalarını gerektiren ödevler veririm.”, “Öğrencilerin dijital teknolojileri güvenli ve sorumlu bir şekilde nasıl kullanmaları gerektiği konusunda bilgilendiririm.” ve “Somut sorunları çözmek için dijital teknolojileri yaratıcı bir şekilde kullanmaları için öğrencileri teşvik ederim.” ifadelerine “Genellikle” cevabını verdikleri görülmüştür. Öğrencilerin dijital yeterliklerini sağlama alt boyutları arasında en düşük ortalamaya sahip “Öğrencilere video, ses, fotoğraf, dijital sunum veya blog gibi dijital içerik oluşturmalarını gerektiren ödevler veririm.” ifadesidir. Yüz yüze eğitimde verilen ödev türü alışkanlıklarından farklı olarak çevrim içi uzaktan öğretimde verilebilecek ödevler öğrenci de dijital beceri düzeyinin yeterli ya da yüksek düzeyde olması beklenmektedir. Yeterli ya da yüksek düzeyde dijital becerisi olmayan öğrencilerin ödevlerini yapmalarının çok zor olacağı ve zaman alacağı düşünülmektedir. Bu sebeplerden dolayı katılımcıların dijital beceri gerektiren ödevler vermeyi tercih etmediklerini söyleyebiliriz.

Sonuç ve Tartışma

Katılımcıların çevrim içi öğretici yeterliklerinin mesleki sorumluluk ve dijital kaynaklar alt boyutlarında *çok yüksek düzeyde*; öğretme ve öğrenme, değerlendirme, öğrencileri güçlendirme ve öğrencilerin dijital yeterliğini sağlama alt boyutlarında *yüksek düzeydedir*. Bülbül (2016, s. 178), çevrim içi uzaktan öğretim platformlarında öğrencilerin gerekli ön koşulları sağlaması ve ihtiyaç duyulan yeterliklere sahip olması gerektiğini dile getirmektedir. Salman ve diğerleri (2020, s. 1) öğrencilerin materyal araştırdığı ve indirdiği, iletişim kurmak amacıyla e-posta ve çevrim içi test yapmak amacıyla birçok uygulamayı kullandıkları bulgusuna ulaşmışlardır. Araştırmamızda dijital kaynaklar alt boyutlarının çok yüksek düzeyde olması bulgusu öğrencilerin farklı amaçlarla farklı çevrim içi uzaktan öğretim uygulamalarını kullandıkları bulgusuyla paralellik göstermektedir. Zakharov ve diğerleri (2021, s. 4) dijital yeterlik değerlendirmesinde öğrencilerin dijital teknolojileri kullanarak yaşanan bazı aksaklıkları çözebildikleri sonucuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte öğrencilerin yeterli düzeyde bilişim teknoloji bilgi yeterliğine sahip ve mesleki tecrübe edinmeye daha açık oldukları ifade edilmiştir. Wannapiroon ve diğerleri (2022, s. 293), mesleki öğretmenlerin çevrim içi uzaktan öğretimdeki dijital yeterlikleri bakımından en üst düzeyde

oldukları bulgusuna ulaşmışlardır. Guillén-Gámez ve diğerlerinin (2022, s.12) araştırmasında öğretmenlerin çevrim içi uzaktan öğretimde bilişim teknoloji kaynaklarının kullanımında yeterli düzeyde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Lavonen ve Salmela-Aro (2022, s. 115), tüm Finli öğretmenlerin yüksek lisans programında eğitim görmeleri ve dijital becerilerinin ve dijital pedagoji yeterliklerinin üst düzeyde olmasından dolayı uzaktan öğretime geçişin başarılı olduğunu dile getirmektedirler. Buradan hareketle öğreticilerin sürekli mesleki öğrenme ve kendilerini geliştirmek için istekli olmaları çevrim içi uzaktan öğretimin etkin ve verimli olması açısından önemli bir rol oynamaktadır. Li ve Yu (2022, s. 11) öğreticilerin yenilikçi eğitim modelinin gelecekteki yeni ihtiyaçları karşılamak için yeterli dijital okuryazarlığa sahip olmaları gerektiğini ifade etmektedirler. Günümüzde yaşanan birçok gelişme yüz yüze eğitimde gerekli olan yeterlikleri çevrim içi uzaktan öğretim platformlarını kullanan ikinci/yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğreticilerin yeterliklerinden farklılık göstermesine yol açmaktadır. Öğreticiler hızla gelişen teknolojiye uyum sağlamalı, teknolojiyi yeni öğretim ve öğrenim sistemlerine entegre edebilmeli ve yenilikleri takip edebilmelidir. Ayrıca öğreticilerden mesleki sorumluluğa sahip olmaları, dijital kaynakları yönetebilmeleri ve kullanabilmeleri, öğretme ve öğrenmede üst düzeyde olmaları, ölçme değerlendirme sürecini yönetebilmeleri, öğrencileri güçlendirmeleri ve öğrencilerin dijital yeterliğini sağlama konusunda yardımcı olmaları beklenmektedir. Çevrim içi uzaktan öğrenme ortamında öğreticinin bilgi aktarıcılığı rolü değişime uğramış ve bilişim teknolojileri ve internet sayesinde yeniliklere açık, sürekli mesleki gelişime inanan öğreticilerin yetiştirilmesi beklenmektedir.

Öneriler

Araştırma bulgularımızdan hareketle çevrim içi uzaktan öğretimde ikinci/yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin daha verimli, etkin ve ulaşılabilir olabilmesi için aşağıda bazı önerilere yer verilmiştir.

- İkinci/yabancı dil olarak Türkçe öğretimini kapsayan bir çevrim içi uzaktan öğretim platformunda A1, A2, B1, B2, C1 ve C2 düzeyindeki kazanımlar temel alınarak ve zorluk düzeylerine göre sorular hazırlanarak soru havuzu oluşturulmalıdır. Böylelikle öğrencinin değerlendirme süreci daha kolay takip edilebilir.
- Öğreticiler ve eğitim fakültelerinde okuyan öğretmen adayları bilgisayar kullanımına, uzaktan öğretim platformlarına ve dijital materyal üretimine ilişkin eğitim almalılardır.
- Hazırlanan basılı kitaplar dijitalleştirilmeli, ses kayıtları eklenmeli ve bağlama uygun kelime öğretimi, konu anlatımı, şarkı, oyun, video ve çeşitli etkinliklere yer verilmelidir.
- Dijital ortamda kullanılacak ders kitaplarıyla uyumlu kelime kitabı, beceri temelli yardımcı kitaplar ve hikâye kitapları gibi destekleyici dijital kitaplar hazırlanmalıdır.

Kaynakça:

- Bawane, J. ve Spector, J.M. (2009). Prioritization of online instructor roles: Implications for competency-based teacher education programs. *Distance Education*, 30(3), 383-397.
- Bülbül, A. H., Tuğtekin, U., İlic, U., Kuzu, A. ve Odabaşı, H. F. (2016). Çevrimiçi Ortamlarda Araştırma Toplulukları: Öğretim Üyeleri İçin Bir Yol Haritası. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 171-190.
- Casanova, D., Moreira, A. ve Costa, N. (2009). *Key competencies to become an e-learning successful instructor*. [https://www.researchgate.net/publication/265291732] 10 Mart 2021 tarihinde erişildi.
- Guillen-Gamez, F. D., Linde Valenzuela, T., Ramos, M. ve Mayorga-Fernande, M. J. (2022). Identifying predictors of digital competence of educators and their impact on online guidance. *Research and Practice in Technology Enhanced Learning*, 17(20), 1-19.
- Lavonen, J. ve Salmela-Aro, K. (2022). Experiences of Moving Quickly to Distance Teaching and Learning at All Levels of Education in Finland. *Primary and Secondary Education During Covid-19*, (F. M. Reimers, Ed.) içinde (ss.105-123). Springer.
- Li, M. ve Yu, Z. (2022). Teachers' satisfaction, role, and digital literacy during the covid-19 pandemic. *Sustainability*, 14, 1-19.
- Mishra, P. ve Koehler, M. J. (Mart 2008). *Introducing technological pedagogical content knowledge* [Bildiri], Annual Meeting of the American Educational Research Association, New York City.
- Redecker, C. (2017). European framework for the digital competence of educators: digcompedu. Y. Punie (ed.). *DigCompEdu explained*. (s. 18-24). Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Salman, I., Benyamin, P. ve Wartoni, I. (2020). Monitoring Model and Evaluation of ICT Utilization in The New Normal Era in Distance Learning in Madrasah. A. Gunaryo, S. Sunarini, M. Muhammad, H.H. Basri, Y. Durachman ve L. S. Shamsu (Ed.). *Proceedings of the 2nd International Conference on Religion and Education: 11-12 November 2020-* Jakarta: Bildiriler (s. 351-359). Jakarta: EAI Research Meets Innovation.
- TEDMEM (2021). *Öğretmen Dijital Yeterlikleri*. Erişim: 10 Mart 2022, https://library.hacettepe.edu.tr/eklenti/bilimselyayin.pdf
- Wannapiroon, P., Nilsook, P., Jitsupa, J. ve Chaiyarak, S. (2022). Digital competences of vocational instructors with synchronous online learning in next normal education. *International Journal of Instruction*, 15(1), 293-310.
- Zakharov, K., Komarova, A., Baranova, T. ve Gulk, E. (2021). Information Literacy and Digital Competence of Teachers in the Age of Digital Transformation. *E3S Web of Conferences*, 273(1), 1-10.